

Ovid (Fasti IV, 618) pripoveduje, da so Rimljani na praznik zemske boginje „Tellus“ lisicam na rep baklje prirezavali in je zagnali na polje.

Egipčani pa so o pasjih godih Thyphonu, bogu poletne vročine in žgaline, darovali lisice. Vse to kaže, da je lisica bila simbol sneti zaradi svoje rjave dlake. Snet pomenja: aestus, Brand, peč podnetiti, raznetiti = razbeliti, razžariti, snetljivo žito, brandiges Korn.

Rimljani so tudi čestili božestvi: Robigus in Robiga (Ovid, Fast. IV, 911), kateri so prosili, da rjò od žita odvratajete, njujni praznik je bil 25. dne aprila, toda tudi o mladotji. Lisičja nedelja je toraj isto, kar Robigalia pri Rimljanih.

Na lisičjo nedeljo užgejo ženske stare cundre (cape), in mečejo v žito, da bi rjà mu ne škodila.

Naj tukaj omenim, da beseda cundra, capa, Fetzen, ni slovenska, dasiravno jo tudi Rusini poznajo cundravý, zerfetzt, razcapan. V gorenji nemščini nahajam: Zunder, Lappen, in to je iz prvotnega: tunder, staronord. tundr, anglosak. tynder, starofranc. in sicer le v normansk. narečji: tontre, Lappen, anglež. tinder, provenç. tandrel, Lappen, in še tudi Rusi imajo iz škandinavščine: tundri (plur.) cape.

Slovensko književstvo.

* *Nauk slovenskim županom, kako jim je delati, kadar opravljajo domačega in izročnega področja dolžnosti.* Spisal Ant. Globočnik, c. kr. okrajni glavar, na slovenski jezik preložil Fr. Levstik. V Ljubljani natisnila in založila Klein in Kovač. 1880.

Pod tem naslovom je ravnokar na svetlo prišel slovenski prevod one knjige, ki jo je isti pisatelj v nemškem jeziku spisal leta 1878. Gosp. Anton Globočniku, c. k. okrajnemu glavarju v Postojni, gre hvala, da kmalu potem, ko smo dobili ustavna občinska starešinstva, je mislil na to, da jim je temeljitega nauka potreba, ako hočejo svoj važni in obširni posel domačega in izročnega področja pravilno izvrševati. Zato je uže leta 1867., ko je občinska postava leta 1866. moč zadobila, spisal knjižico „Nauk okrajnega predstojnika novo izvoljenim občinskim predstojnikom“, ki ga je deželni odbor z veliko pohvalo sprejel. — „Novice“ so uže predlanskim v 41. listu radostno pozdravljale gosp. Globočnikov nemški „Leitfaden“, ki je zdaj po g. Levstikovem prevodu v slovenskem jeziku pod gori navedenim naslovom „Nauk slovenskim županom“ na svetlo prišel v tiskarnici Klein-Kovačevi z dodanim „slovničkom“ itd. — Ker smo v onem članku predlanskim obširneje govorili o potrebi tacega bolj nadrobnega nauka našim županom, ki morajo kot glavarji občine svojo pisarnico ravno takó imeti, kakor imajo glavarji okrajni svojo, ni nam treba ponavljati hvale, da je gosp. Globočnik v svojo knjižico vse vmestil, česar župan potrebuje za pravilno uradovanje svoje v besedi in pismih. Kakor pa gre hvala stvaritelju te knjige v nemškem jeziku, tako pa gre hvala tudi gosp. Levstiku, ki je nemško besedo preložil v slovensko. O tem, kako izvrstno dobro gosp. Levstik prevaja nemške tekste v slovenske, na dolgo in široko govoriti, bilo bi le vodo nositi v Savo, zato zadostuje to le na kratko objavljeno priznanje. Kako pa so v to knjigo daleč čez „nauk županom o opravljanji domačega in izročnega jim področja“ segajoče jezikoslovne razprave zašle, tega ne moremo si nikakor raztolmačiti. Ali bodo pa obveljali vsi po gosp. Levstiku nasvetovani slovenski izrazi, bo prihodnja praksa učila, zato se ne spuščamo v pretres tega, kaj utegne biti in

kaj ne, le eni novini, namreč tej, da naj se „Grossgrundbesitzer“ slovenski imenuje „vlastelj“, moramo oporekati in braniti dosedanji slov. izraz „véliki posestnik“, čeravno gosp. Levstik pravi, da je „grd in pogrešen“, sklicevaje se na staroslovenski „vlasteli“ — „der Fürst, der Herr, Machthaber, Edelmann“ itd. Gospod Levstik je imel naše kranjske „grossgrundbesitzerje“ pred očmi, katerih zemljišča morajo vpisana biti v „landtafel“, to je v knjigo „gosposkih zemljišč“, in katera tedaj imajo še nekaj od nekdanjega gospodarstva — od „Herr“, „Machthaber“ itd. na sebi. Al to ni več povsod tako. Ko bi g. Levstik deželno ustavo za Primorje poznal, vedel bi, da ta ne pozna nič tiste „gosposčine“, ki mora svoje posestvo vpisano imeti v „landtafel“, ampak tu je uže zadosti, da, če navadni slovenski priprosti kmetič (ne „Fürst“, „Machthaber“, „Edelmann“) 50 gold. davka plačuje od zemljišč, ki so v navadne „gruntne bukve“ vpisana, spada uže v vrsto „grossgrundbesitzerjev“. Po takem bomo uže ostali pri dandanes navadni besedi „vélikih posestnikov“ in ne bomo staroslovenščini na ljubo pogrešno „grossgrundbesitzerjev“ imenovali „vlastelje“. Tudi novoslovenščina ima svoj prav po pregovoru: „der Lebende hat auch sein Recht“. — Po vsem tem bodi toplo priporočena navedena knjiga županom vseh slovenskih pokrajin! Dobiva se pri imenovanih založnikih po 1 gold., s pošto po 1 gold. 5 kr.

Mnogovrstne novice.

* *Poskušani umori vladajočih cesarjev in kraljev zadnjih 90 let.* Berolinski časnik „Germania“ je ob priliki atentata na ruskega cara objavil izkaz atentatov na vladajoče glave zadnjih 90 let, iz katerega je razvidno 50 tacih atentatov. Največkrat se je streglo po življenji sledečih vladarjev: na Napoleona III. 7krat, — na kralja Ludovika Filipa 6krat, — na cara Aleksandra II. 5krat, — na nemškega cesarja Vilelma 4krat, — na Napoleona I. in na angleško kraljico Viktorijo po 3krat, — na Friderika Viljema IV., Izabelo II. in Alfonza XII. po 2krat, — na našega cesarja Franca Josipa I. (18. dne. svečana l. 1853.) in na italijanskega kralja Humberta pa po 1krat. Ostali atentati pa so bili merili na druge vladarje.

Naši dopisi.

Z Dunaja 26. februarja. (Vojna taksa v zbornici poslancev.) Kakor so uže zadnje „Novice“ v svojem dunajskem telegramu naznanile, se ni sklepalo o vojni taksi, to je, o novem davku, katerega bi morali plačevati vsi tisti, ki so po postavi v vojaštvo klicani, pa ne sprejeti bili ali zato, ker so postavno oproščeni, ali pa akoravno za delo sposobni, vendar ne sposobni za vojaštvo. Ta davek bi se plačeval samo za toliko časa, dokler bi bila morala dotična oseba ostati v zavezi vojaštva, in to — po premožnosti dotičnega — vsako leto od 100 doli do 1 gold. Obračal bi se pa ta davek deloma za vojake ranjence in za nepreskrbljene družine vojakov, ki so v vojski ob življenje prišli, — deloma pa za nepreskrbljene družine tistih, ki morajo vsled mobilizacije v vojsko.

Taka postava vsaj načeloma ni napačna, ker ima namen usmiljenja vrednim vojakom ali njihovim družinam pomagati, in ker taka taksa zadeva samo tiste kolikor toliko premožne, katerim težav in nevarnosti vojske ni treba pričakovati, temveč varni tudi ob vojski ostanejo pri svojih družinah, pri svojih kmetijah ali obrt-

nijah. Ker kmetje več vojakov dajejo državi in so sploh manj premožni, kot meščani, zato bo tudi ta postava velike razločke med kmetom in meščanom izdatno poravnala, ker bo kmeta primeroma malo zadevala, ampak večidel premožnega meščana in najbolj bogatega; — nasproti pa bo ta taksa mnogo bolj koristila kmetu in njegovi družini, kot meščanu, prav nič pa premožnemu in bogatemu.

Zoper načelo te postave se tedaj ne dá kaj tehtnega ugovarjati, več pa zoper izpeljavo tega: kdo odločuje vrsto (znesek) takse, in kdo in kako naj se oskrbuje ta zaklad.

Pretekli ponedeljek zvečer je klub desnega središča obravnaval to postavo in misli so šle precej navskriž, akoravno bi zoper načelo postave noben ugovor ne bil prodr. Koncem razgovora se k besedi oglasi tudi dr. Poklukar ter povdarja, da zoper načela postave tudi on nima ničesa ugovarjati, — vendar pa ne smemo — je rekel — prezreti, da se ž njo mnogim naklada nov davek, in če se zdaj taka postava sprejme, pomnožila bi se samo uže obstoječa bremena, polajšav ali pravic bi pa pri sklepu državnega zbora vkljub temu, da smo veliko dobrega pričakovali, ne imeli nič pokazati. Vojni minister Horst je uže pri prvi veliki vojni debati v zbornici in pozneje v odseku večkrat obljubil zbornici predložiti postavo, — s katero se imajo po dosedanjih skušnjah nestrpljive trdote vojne postave olajšati, posebno gledé splošne vojne dolžnosti, — a o tej postavi še ni duha ne sluha! Ako zdaj dovolimo ministru vojno takso — je rekel dr. Poklukar — ima vojni minister vse, česar je želel, ali bo pa tudi nam dal, česar po pravici smemo pričakovati, to bo kasneje odvisno samo od njegove — milosti. Tudi pri ravno prestani ministerski krizi se minister Horst, zvesti družnik Stremajerjev, ni tako vedel, da bi mu mi mogli posebno zaupati, ali da bi vsaj vzrok imeli posebno ga varovati. Ti razlogi priporočajo nam, da se ne prenačimo s svojim sklepom. In potem je dr. Poklukar stavil sledeči predlog: „Naj se obravnava o poročilu vojnega odseka zarad vpeljave vojne takse za tako dolgo odloži v zbornici, dokler tej ne bo mogoče, ono po vladi obljubljenost postavo obravnavati, katera ima obsegati olajšave tistih določeb vojne postave, katere so se po dosedanjih skušnjah za najstrpljivejše pokazale. „Ta nasvet je kljub soglasno sprejel. Med obravnavo v zbornici v torek se je pokazalo, da je „fortschrittsklub“ istih misli bil — in nasledek vsega je bil ta, da se je ta postava — akoravno ne dosti slovesno — vendar pa odločno, skoraj soglasno od dnevnega reda odstavila.

Iz Pazina 20. febr. (Konec.) — Poglejmo „prijatelje“ ljudstva še na dalje. Ko je letošnja naša nadloga, zlasti po srednji Istri, čedalje bolj neusmiljena postajala in premnogim družinam z groznim poginom pretila, osnoval se je tukaj v Pazinu dobrodelni odbor na pomoč stradajočim. Pravi rodoljubi, katerih zdaj nikjer več v Istri ne manjka, pozdravili so veseli to dobrodelno početje, dasiravno se je začelo v nasprotnem taboru. Želeli so odboru pridružiti se, da bi zoper splošno šibo zedinjeni delali. Al italijanski gospodje „prijatelji ljudstva“ tega niso dovolili. Kaj se ima „neotesani ščavo“ mešati med tako „inteligenco“, katera bo uže sama dejansko pokazala, da ima srce za uboge! — Al, brajne Istrane, žalostna ti majka s takimi „prijatelji“! Nemila smrt bila bi med tabo hudo razsajala, da se niso tvojega jezika in tvoje krvi možje združili v domoljubni dobrodelni odbor; možje pravim, kateri so tvojo nadlogo živo v srce čutili ter v Božjem in tvojem imenu proseče povzdignili svojega glasú do usmiljenih sorodnih src, katera tebe in tvoje otroke s krščansko darežljivostjo

strašnega pogina varujejo! — Istrane brate, narod, kateri ti je v silni letošnji nadlogi hitro in izdatno na pomoč priskočil, ni bogat, je pa pobožen in ima kristijansko srce. Skazuje se ti usmiljenega brata in tolaži tvoje reve. — Al naših nadlog še dolgo ne bo konca. Toraj, usmiljeni Slovenci in Hrvati, pomagajte še po svoji moči lačnemu sobratu!

Iz Idrije. — Pri volitvi mestnega starešinstva dne 5. in 6. svečana je bil za župana izvoljen gosp. Kajetan Stranezky, za 1. svetovalca gosp. Fr. Goli, trgovec, za 2. svetovalca gosp. dr. J. Baaz, rudniški zdravnik, in za 3. svetovalca pa gosp. Fr. Didič, hišni posestnik v Idriji.

Iz Bleda. — Pri volitvi občinskega zastopa 29. dne prosinca je bil za župana izvoljen Anton Vester, posestnik v Zagoricah; za svetovalce pa so bili: Janez Mandelic iz Mlina, Anton Burja iz Rečic in Janez Smolej iz Grada, vsi trije posestniki, izbrani.

V Gorjah. — Pri volitvi županstva 25. dne prosenca smo za župana dobili Jakoba Žumerja, posestnika v Podhому; za svetovalce pa Jožeta Črneta iz Mevkuž, Andreja Kobava iz Zgornjih Gorij in Andreja Sodja iz Zaspaga.

Iz Ljubljane. — Da je vsa pozornost avstrijskih narodov neprenehoma obrnena na dunajsko vlado in državni zbor, od katerih pričakujejo, da se deloma s pravico poravnajo sedanje krivice, deloma pa ljudstvom olajšajo mnogotera bremena, temu živa priča so vsi časniki, ki ne kazijo resnice. Slovenci pa med drugim težko čakamo, kako se bode v oči gled toliko upravičenih pritožeb o šolstvu našem vstopil novi naučni minister baron Conrad. Po telegramu „Novicam“ in poročilu „Slov. Nar.“ v 48. listu smemo pričakovati, da ravnopravnost ne ostane še dalje prazna beseda. Da bode imel premagati cele gore zaprék v pisarnah svojega lastnega ministerstva in družih šolskih organov po deželah, kjer je mnogo let gospodaril strastni germanizator dr. Stremayr, tega nočemo prezreti, vendar resna volja z ozirom na prestolni govor bode mu olajšala delovanje njegovo, če le ni resnica to, kar ustavoverski časniki o njem pripoveduje, da novodobne šolske postave, ki so jih skovali Hasner, Herbst, Giskra itd. imenuje „vortrefflich“. Kaj vse bi imel novi minister nauka predrugačiti o šolstvu slovenskih okrajin, ne ljubi se „Novicam“ nadrobno naštevati, ker bi morale le staro pesem uže od leta 1866. počenši gosti. Naj bi baron Conrad blagovolil se potruditi, stenografični zapisnik deželnega zbora kranjskega od leta 1866. v roke vzeti, pa bode videl, kaj so uže takrat po pohlevni ravnopravnosti zahtevali narodni poslanci za ljudske in za srednje šole, kjer je ves šolski načrt v obliki postave razložen. Da tudi preparandija naša potrebuje radikalnega prestroja zarad učnega jezika tudi o tem, da prihodnji učitelji ljudskih šol sposobni postanejo za učiteljstvo kmetijskih znanstev v nadaljevalnih ljudskih šolah, je jasno ko beli dan, in v oziru na kmetijstvo drznemo se gospoda ministra opozoriti na peticijo, ki jo je nedavno kmetijska družba kranjska izročila gosp. ministru kmetijstva. Da je oživiljenje nižje gimnazije v Kranji živa potreba, bode gosp. minister najbolje razvidel iz tega, če vzame oni ministerski akt od leta 1861. v roke, iz katerega je razvidno, da je bila gimnazija v Kranji posebno zategadel narejena, da se preveliki naval dijakov od gimnazije Ljubljanske odvrne. In ta naval je dandanes še večji, kakor je bil pred 19 leti.

Naj omenimo pri tej priliki poleg šolstva še neke druge rane, po kateri krvavi dežela naša, in to so ubogi rudokopi idrijski. Gospoda ministra grofa Falken-

hayna odgovor na interpelacijo kneza Windischgrätza je bil všeč samo „Tagblattovcem“, vse druge Kranjce, ki poznajo reve idrijske, je pa osupnil odgovor njegov. Ne spuščaje se nadalje v to mršavo stvar, ponavljamo le iskreno željo, ki smo jo uže koj po oni interpelaciji v našem listu objavili, naj gospod minister zdaj, ko ima pred seboj interpelacijo naših poslancev in pa poročilo rudniškega vodstva idrijskega, pošlje komisijo nepristranskih izvedencev v Idrijo, da nadrobno in natanko preišče pritožbo interpelacije in pa odgovor vodstva idrijskega, ki je bilo sodnik „in propria causa“. Naša Idrija, ki drži lepe dohodke donaša, in pa ubogi delavci, ki pripomagajo tem dohodkom, zaslužijo temeljito preiskavo ondašnjih nadlog. Menda ni zahteva pretirana, da gospodom v Idriji naj je edina naloga — živo srebro idrijskega rudnika, ne pa — politika pri vojitvah itd. Po vsem tem nastane zopet ljubi mir v Idriji.

— (Iz seje družbe kmetijske 29. svečana.) Ta seja je bila dvojna: pri eni, v kateri so se obravnavale podpore, ki jih družba dobiva od sl. ministerstva kmetijstva, bila sta pričujoča gospoda zastopnika c. kr. deželne vlade in deželnega odbora (pl. Fladung in vitez dr. Kaltenegger), — drugi del je obravnaval sam centralni odbor; obojna seja se je vršila pod predsedstvom barona Wurzbacha.

V prvi seji so se obravnavale sledeče stvari: 1) Ker lansko jesen zarad goveje kuge ni mogla v Postojni biti delitev premij za govejo živino, je bilo po predlogu postojnske kmetijske podružnice sklenjeno, da bode letos 28. dne malega travna (aprila) in da vse to, kar je lani imelo biti, bode letos, le s tem razločkom, da se v razstavo pripeljana goveda razstavijo na dvorišči stare pošte. Vse se bode pa iz nova razglasilo po velikih nabitih naznanilih, da izvedó živinorejci okraja postojnskega in logaškega, ker samo ti se smejo udeležiti te razstave. — 2) O nakupovanju plemenskih bikov, katero sl. ministerstvo kmetijstva podpira z državnim denarjem, je bilo vnovič sklenjeno, pred nakupom bikov muriškega, belanskega in pingavskega plemena na Štajarskem in na Koroškem domače kranjske živinorejce pozvati, naj se pri družbi kmetijski oglašijo, če imajo morebiti na prodaj bikov prav čiste krvi muriškega, belanskega in pingavskega plemena, da se od njih kupijo in ne nosi denar v druge dežele. — 3) Vasí Koritnici v občini knezaški na Notranjskem se v pripomoč naprave vodnjaka dovoli podpore 100 gold. proti temu, da vodnjak napravi po „navodu“, ki ga je „o napravi vodnjakov“ ravnokar na svitlo dala družba kmetijska. — 4) Prošnja novo ustanovljene sirarske zadruge v Češnjici v gornji bohinjki dolini za podelitev 300 gld. državne podpore, se, ker jo podpira predstojnik kmetijske podružnice bohinjske gosp. župnik Mesar in pa sirarstva voditelj gosp. F. Hitz, s toplim priporočilom izroči sl. ministerstvu kmetijstva. — S tem so bili predmeti subvencijskega odbora rešeni.

— (V zadnji seji mestnega odbora) je bilo po predlogu odbornika gosp. Regalija sklenjeno, da nove volitve v mestni odbor za 3. razred bodo 5., za 2. razred 6., in za 1. razred 8. dne aprila. V tej seji je bilo tudi sklenjeno, da se ustanovi nova služba mestnega živinozdravnika s 600 gold. letne plače, ki naj se koj razpiše.

— (Čitalnični odbor) je v zadnji svoji seji ukrenil, da napravi 14. dne marca in 11. aprila „besedi“. Po takem so ostale nedelje dramatičnemu društvu na razpolaganje.

— Čveterere Matičine knjige za leto 1879. („Letopis“, obsegajoč 18³/₈ pôl, „Znanstvena terminologija“, obsegajoča 11³/₄ pôle, „Germanstvo in njega vpliv na Slovanstvo“ na 4¹/₂ pôlah, in snopič „Koseskovih poezij“ na 4¹/₈ pôlah) so gotove in se začno te dni družbenikom razpošiljati.

— (Preskušnje 12 učenk), ki so se zimskega pol leta babilštva učile na slovenskem razdelku tukajšnje porodničarske šole, so bile 27. dne svečana; nemški kurs se je pričel 1. dne t. m.

— (Rekrutba na Kranjskem) se bode letos tako-le vršila: 12. in 13. dne t. m. v Ljubljani, — 15. do 22. dne t. m. v Kamniku, — 24. dne t. m. do 2. aprila v Litiji, — od 5. do 10. aprila v Krškem, od 12. do 17. aprila v Novomestu, — od 19. do 22. aprila v Črnomlji, — od 24. do 30. aprila v Kočevji, — od 4. do 10. dne t. m. v Ljubljani za okolico ljubljansko, — od 12. do 20. dne t. m. v Kranji — od 22. do 24. dne t. m. v Radoljici, — 12. in 13. aprila v Vipavi, — od 15. do 17. aprila v Postojni, — 19. in 20. aprila v notranjski Bistrici, in od 22. do 27. aprila v Logatcu.

— Gosp. Jurčič, vrednik „Slov. Nar.“, se je po poročilu „Nar.“ zadnji dan u. m. podal v Gorico, od koder menda pojde v Benetke, da za pljučno svojo bolezen v milejšem podnebju najde popolno zdravilo.

— V občnem zboru „narodne tiskarne“ je bilo sklenjeno, da se s 1. majem t. l. delničarjem izplača pri društveni blagajnici po 3 goldinarje dividende za vsako delnico za leto 1879. proti temu, da vsak delničar oddá vse do konca 1879. leta zapadle kupone.

— (Stipendij za dijake) je zopet razpisanih 14. Dotični razglas se bere v „Laib. Zeitg.“

— Velecenjei gosp. Gerbie in častita soproga njegova, ki nas je Vodnikov večer razveseljevala s krasnim svojim petjem, pojeta danes zvečer v deželnem gledališči v operi „Freyschütz“.

— Gospá pl. Radičeva je, kakor leta 1878. pesmi svojega ranjcega očeta, slavnoznanega K. A. Kaltenbrunerja, v nemškem gornje-avstrijskem narečji, nedavno izdala tudi zbirko njegovih povestic (Geschichten von Oberösterreich), ki mično opisujejo selsko življenje gornjih Avstrijancev. Ranjki Kaltenbruner je ljubil svojo ožjo domovino in svoje rojake v gornji Avstriji tako, da je najraje njihove pesmi pel in najraje popisaval dogodbe svojih seljakov. Naj je to tudi nam zgled, da so nam pred vsem mile naše domače pesmi!

— (Poberki iz časnikov.) V 48. listu bljuje „Tagblatt“ zopet na naše poslance svoj strupeni žolč samo zato, ker vidi, da so spoštovani v zbornici poslancev in imajo ondi besedo, kjer so prejšnji ustavoverci kranjski — mutasti sedeli in le takrat kvišku skočili, ko so dr. Toman, dr. Costa ali dr. Vošnjak tožili o krivicah, ki se godijo narodni ravnopravnosti Slovencev.

Razglas.

Ruski lan je prišel. Gospodarji, ki so si ga naročili pri kmetijski družbi, naj tedaj brž pridejo po-nj v pisarnico njeno (v Salendrovih ulicah). Cena za stari mernik je 3 gold. 10 kr.

Novičar iz domačih in tujih dežel.

Z Dunaja. — Te dni je bila pri predsedniku zbornice poslancev grofu Coronini-u konferenca, pri kateri so pričujoči bili ministra grof Taaffe in baron Kriegssau in pa načelniki klubov: grof Hohenwart, Groholski,